วัดปัจจันตบุรี (วัดบ้านแดนเมือง)

ที่ตั้ง

บ้านแดนเมือง ตำบลวัดหลวง อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย

พิกัดแผนที่

แผนที่ระวาง 5544 IV มาตราส่วน ๑:๕๐,๐๐๐

พิมพ์ครั้งที่ 1-RTSD ลำดับชุด L 7017

พิกัดกริด 48 QTE 947903

เส้นรุ้ง ๑๗ องศา ๕๙ ลิปดา ๓๕ พิลิปดาเหนือ

เส้นแวง ๑๐๓ องศา ๐๓ ลิปดา ๓๕ พิลิปดาตะวันออก

สิ่งสำคัญที่ขึ้นทะเบียน

๑.ศิลาจารึก ๒ หลัก

ประวัติสังเขป

ตามประวัติวัดว่า ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ.๒๓๒๐ เป็นวัดที่ชาวบ้านช่วยกันสร้างอยู่กึ่งกลางระหว่างเมือง โพนพิสัยกับเมืองอ้ายหูด ชื่อวัดแดนเมืองตามชื่อหมู่บ้าน ต่อมาพระมหาอูดเจ้าคณะอำเภอโพนพิสัย ได้เปลี่ยนชื่อเป็นวัดปัจจันตบุรี และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ.๒๓๔๘

แต่ประวัติการก่อสร้างวัดจากศิลาจารึกแดนเมือง ๑ ว่าเก่าแก่ไปกว่านั้น กล่าวคือระบุว่าสร้างในปีจุลศักราช ๘๙๒ ตรงกับ พ.ศ.๒๐๗๓ อยู่ในช่วงสมัยพระเจ้าโพธิสาลราชแห่งล้านช้าง โดยเจ้าปาก (เจ้าเมือง ปากห้วยหลวง) ได้รับพระบรมราชโองการจากพระยาโพธิสาลราชพระราชทานที่ดินสร้างวัดแดนเมือง สร้างให้แก่ พระยานคร (เจ้าเมืองนคร) ผู้มากินเมือง คือมาครองเมืองเป็นเจ้าเมืองห้วยหลวงคนใหม่

นอกจากนี้ ยังได้ปรากฏประวัติการสร้างวัดแดนเมืองในศิลาจารึกที่พิพิธภัณฑ์หอพระแก้ว เมืองเวียงจันทน์ เลขทะเบียน หพก I/๖ ระบุจุลศักราช ៩๖๖ ตรงกับ พ.ศ.๒๑๔๗ มีข้อความกล่าวว่า พระโพธิวรวงสากษัตราธิราชเจ้า พระราชทานเขตที่ดินแก่วัดแดนเมืองเป็นอุปการแก่พระรัตนตรัย ซึ่งน่าจะเป็นวัดเดียวกับวัดแดนเมืองแห่งนี้

ลักษณะรูปแบบศิลปกรรม

ศิลาจารึกแดนเมือง ๑ เป็นใบเสมาหินทรายแบบแผ่นแบน หักเป็น ๒ ท่อน ท่อนบนสูง ๘๑ เซนติเมตร กว้าง ๕๐.๕ เซนติเมตร ท่อนล่างสูง ๔๑ เซนติเมตร กว้าง ๔๐ เซนติเมตร ปัจจุบันทางวัดได้ สอปูนเชื่อมติดแล้ว จารึกด้วยอักษรไทยน้อยรุ่นแรกที่ยังไม่มีอิทธิพลของอักษรธรรมมาปะปน จารึกทั้ง ๒ ด้าน มีดวงฤกษ์ ระบุจุลศักราช ๘๙๒ ตรงกับ พ.ศ.๒๐๗๓

ศิลาจารึกแดนเมือง ๒ เป็นใบเสมาหินทรายแบบแผ่นแบน มีขนาดสูง ๑๓๙ เซนติเมตร กว้าง ๗๑ เซนติเมตร จารึกด้วยอักษรไทยน้อยด้านเดียว จำนวน ๒๘ บรรทัด ระบุจุลศักราช ๘๙๗ ตรงกับพ.ศ.๒๐๗๘ เนื้อความกล่าวถึง พระบรมราชโองการของพระเจ้าโพธิสาลราชได้ประกาศให้ช่วยกันฟื้นฟูพุทธศาสนา อารามต่างๆ ในเมืองจันทบุรี (เวียงจันทน์)

ปัจจุบันบริเวณวัดปัจจันตบุรีไม่มีร่องรอยอาคารโบราณ คงเหลือปรากฏแต่ศิลาจารึก ๒ หลักนี้ ซึ่งปักไว้บริเวณด้านหน้าพระอุโบสถ

อายุสมัย

ตามประวัติว่าสร้างวัดเมื่อปี พ.ศ.๒๐๗๓ตรงกับสมัยพระเจ้าโพธิสาลราชแห่งล้านช้าง

ประเภทโบราณสถาน

ศาสนสถานในพุทธศาสนา

ลักษณะการใช้งานในปัจจุบัน

ยังคงใช้งาน

การขึ้นทะเบียน

กำหนดจำนวนโบราณสถานสำหรับชาติในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๓ วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๔๗๙ ระบุว่า “วัดบ้านแดนเมือง อำเภอโพนพิสัย”

ที่มาของข้อมูล

๑.ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๓ วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๔๗๙ หน้า ๑๕๒๗

๒.ธวัช ปุณโณทก, ศิลาจารึกอีสานไทย-ลาว,กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๑.

๓.สุรศักดิ์ ศรีสำอาง, ลำดับกษัตริย์ลาว, เอกสารอัดสำเนา (ต้นฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒), ๒๕๔๔.

๔.กรมศิลปากร, ทะเบียนโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในครอบครองของวัดและเอกชน เล่ม ๔, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมาพันธ์ จำกัด, ๒๕๔๒.

๕.การซ่อมแซม "สิมเก่าข้างวัดผดุงสุข" บ้านถิ่นดุง ตำบลวัดหลวง อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย, เอกสารทางท้องถิ่นส่งให้สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, (ไม่ปรากฏรายละเอียดและผู้จัดทำ)

หมายเหตุ

๑.มิได้กำหนดขอบเขตโบราณสถาน

๒.ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๘ ตอนที่ ๗๐ วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๓๔ ๔ รายการ ดังนี้

๑.ศิลาจารึกวัดผดุงสุข ๑

๒.ศิลาจารึกวัดผดุงสุข ๒

๓.พระพุทธรูปหินทรายปางมารวิชัยนาคปรก

๔.หีบพระธรรมไม้